

порушень та захворювань, специфічних для дитячого та підліткового віку, детальніше розглядати причини і механізми таких порушень в діяльності органів і систем, їх морфо-функціональної недостатності.

Особливу увагу необхідно приділяти захворюванням, які визначаються як "хвороби цивілізації", і бурхливе поширення яких пов'язане з науково-технічним прогресом, урбанізацією і рядом соціальних чинників. За даними ВООЗ, багато захворювань серцево-судинної системи і шлунково-кишкового тракту, ряд нервових захворювань в економічно розвинених країнах мають набагато ширше поширення, ніж в державах, що розвиваються. Проте останні (в тому числі і Україна) швидко залучаються до процесів економічного розвитку, що супроводжуються бурхливим науково-технічним прогресом і, отже, тими соціально-біологічними змінами, якщо і не грають роль причинного чинника в розвитку вказаних хвороб, то, в усякому разі, створюють певні умови для їх виникнення і поширення. Тому ці питання представляють інтерес не лише для медицини, а й для освіти [1].

Важливим елементом підготовки студентів з фізіології людини є вироблення програми об'єктивного контролю знань пов'язане з проблемою відбору учбових елементів для поточного і підсумкового контролю, правильного конструювання завдань на діяльність студентів з урахуванням специфіки предмета. Розробка цих дидактичних матеріалів вимагає від викладачів глибоких знань психолого-педагогічних закономірностей управління пізнавальною діяльністю, великих трудовитрат, але і приносить їм велике моральне задоволення в спостереженні успіхів студентів у вивченні фізіології.

Таким чином, кардинальні питання фізіології є засадничими для студентів – майбутніх вчителів основ здоров'я. Вони освоюють найважливіші розділи фізіології людини, елементи вікової фізіології, а також деякі питання патології і причин виникнення хвороб та їх профілактики. Системний підхід до аналізу явищ, що вивчаються, потрібний для з'ясування природи і суті протікання різних фізіологічних процесів в організмі та розвитку їх патологій. Знання цих механізмів дозволить вчителям – фахівцям з основ здоров'я використовувати принципи і засоби профілактики розладів здоров'я підростаючого покоління.

Література

1. Каде А.Х., Парахонский А.П. Особенности преподавания патологической физиологии иностранным студентам // *Фундаментальные исследования*. – 2004. – № 1 – С. 123-124.
2. Навчально-методичний комплекс дисциплін фахової підготовки бакалавра за напрямом «Здоров'я людини». / За заг. ред. С.В. Страшка. – К.-Х.: ТОВ «ПЕТ», 2014. – 208 с.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ, ЯК ФОРМА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ З БІОЛОГІЇ

Гомля Л.М., Остапчук К.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Навчальна екскурсія з біології, як форма навчально-виховної роботи з біології. Шкільна екскурсія – це форма навчально-виховної роботи

з класом чи групою учнів, яка проводиться за межами школи з пізнавальною метою при переході від об'єкта до об'єкта в їх природному середовищі або штучно створених умовах, за вибором учителя і по темах, які зв'язані з програмою (Верзілін Н.М.).

Зміст екскурсії має безпосередній зв'язок з пройденим на попередніх уроках матеріалом, і в той же час отримані знання, результати спостережень, зібрані гербарії і колекції в природі використовуються в подальшій навчальній діяльності. Екскурсії відіграють як навчальну так і виховну роль. Учні спостерігають за рослинами і тваринами в їх природному середовищі існування, усвідомлюють зв'язок рослин з ґрунтом, тварин з рослинами, тобто отримують уявлення про біоценози, цілісність, взаємопов'язаність та узгодженість життя в природі [1]. Через безпосереднє спілкування з навколишнім середовищем отримані на уроках уявлення учнів про окремі організми і явища зливаються в більш широке розуміння єдності всього живого. Це дає не лише конкретні, правильні біологічні поняття, алей має велике виховне значення. Спостереження за природними явищами на екскурсіях при відповідному контролі вчителя забезпечує появу в учнів первинних уявлень про матеріальність світу, взаємозв'язки і розвиток у природі, значення природних багатств для народного господарства, про необхідність охорони навколишнього середовища.

Екскурсії мають велике значення в процесі естетичного виховання. Методи проведення екскурсій навчають дітей орієнтуватися в місцевості, спостерігати, порівнювати, встановлювати взаємозв'язки між явищами, знаходити потрібні об'єкти, отримувати навички самостійної натуралістичної роботи. Уточнення і розширення біологічних понять, розвиток мислення, виховання екологічного світогляду, естетичних почуттів, здобуття навичок спостереження в природі – всі ці аспекти повинен враховувати вчитель при проведенні екскурсії, які виховують учнів в зовсім іншому, не шкільному середовищі і в процесі незвичайної пізнавальної діяльності [2-3].

Процес підготовки до екскурсії охоплює організаційні, дидактичні, психологічні й виховні аспекти. Викладачеві необхідно уважно вивчити об'єкт екскурсії, поставити мету та завдання, визначити тип і структуру екскурсії; відокремити проблемні питання, дати завдання учням; вказати основні та додаткові джерела інформації; намітити маршрут екскурсії; дату і місце її проведення, нагадати правила безпеки під час екскурсії; поділити учням та дати їм конкретні доручення (вести записи, фотографувати, вимірювати). Підготовка до екскурсії передбачає: оволодіння знаннями з біології, з'ясування завдань щодо здобуття нових знань і поглиблення набутих раніше.

Слід звернути увагу на пристосування живих об'єктів до умов життя, спосіб живлення, розмноження, виділити серед них шкідливих сільськогосподарських і лісових культур.

Невід'ємними складовими організації навчальної екскурсії є ознайомлення учнів з об'єктом спостереження, розробка технологічних карток спостереження, підготовка необхідних матеріалів для екскурсії, інструктаж щодо техніки безпеки. Навчання в процесі екскурсії будується переважно на сприйнятті об'єктів, що спостерігаються, поясненні їх теоретичної та практичної значущості. Велику роль тут відіграють конкретне та образне мислення, уява учнів. Підчас екскурсії найбільш позитивно реалізуються дидактичні принципи єдності конкретного і абстрактного,

зв'язку теорії з практикою, навчання з життям, свідомості та активності. Екскурсія має великі можливості щодо реалізації між предметних зв'язків (біологія, фізика, хімія, географія, література, історія), що сприяє формуванню системних знань учнів, умінь і навичок їхньої розумової і практичної діяльності.

Учні повинні переконатись, що зміна рослинних угруповань обумовлюється зміною рослинного покриву, а зміна в рослинному покриві спричиняє також зміну складу фауни і особливо в співвідношенні окремих груп, що їх населяють. Матеріал становить наукову цінність, коли відомо, де він зібраний.

Учні готуючись до екскурсії: повинні знати, як об'єкти потрібно спостерігати; мати блокнот, олівці, бінокль, компас, лупу, малу лопатку, метр, шпагат, папку для збору рослин та ін. (обладнання залежить від виду екскурсії); одягтися в зручний одяг; усвідомити правила поведінки під час екскурсії.

Правила поведінки, основним з яких є бережливе ставлення до природи: відмічати, запам'ятовувати типові об'єкти, але не збирати їх; спостерігати за тваринами, але не ловити їх; рухатися групою по 3-5 чоловік.

Отже, складаючи річний план, викладач планує строки проведення екскурсій, пов'язує їх зміст із матеріалом вивчених тем. Кожна екскурсія органічно входить у систему теми, займаючи відповідне місце в ній.

Література

1. Потульницький П. М. Вивчення водяних рослин у школі / П. М. Потульницький – К. : Радянська школа, 1996. – 128 с.
2. Шенгер С. П. День туризму / С. П. Шенгер // Позакласний час. – 2012. – № 15-16. – С. 42-49.
3. Соломонюк О. Тематичні екскурсії для школярів – які вони? [Текст] / О. Соломонюк // Директор школи. Україна. – 2007. – №2. – С.44-46.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Дяченко-Богун М.М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

В останні роки активізувалася увага суспільства до здоров'язбережувальних технологій в освітньому середовищі вищого навчального закладу. Це пов'язано із занепокоєнням суспільства з приводу здоров'я фахівців, що випускаються вищою школою, зростанням захворюваності в процесі професійної підготовки, наступним зниженням працездатності. Сучасний стан економіки, екології, умов навчання і життя студентів вищих навчальних закладів України несприятливо позначається на їх здоров'ї. Зростає кількість студентів, яким необхідна спеціалізована медична та психологічна допомога, щадна організація освітнього процесу.

Здоров'язбережувальна освітня технологія – це система, що створює максимально сприятливі умови для збереження, зміцнення та розвитку емоційного, інтелектуального, особистісного та фізичного здоров'я